

3. melléklet

„A kecskeméti ÁVO-pokol csak 16 méter mély”

Kiállításunk helyszíne: A volt ÁVH székház

„Ne csak őrizd, gyűlöld!” – szól a Rákosi Mátyástól idézett, később szállóigévé vált ÁVÓ-s jelmondat, amely az ebben az épületben működő Államvédelmi Hatóság állományának mindennapi tevékenységét is meghatározta egészen 1956-ig.

De hol kezdődött mindez itt Kecskeméten?

A magyar vidék forradalmának kezdő pontját az 1944. október 31-én bekövetkezett szovjet megszállás, az 1945–47 között történt események, illetve Rákosi Mátyás 1948. augusztus 20-án, városunk főterén megtartott beszédében azonosíthatjuk. Ebben az évben Kecskeméten az államalapítás ünnepét beárnyékolta az ún. „kulákság” kollektív üldözésének nyilvános meghirdetése, ugyanis ezzel a lépéssel a rövid idő alatt kiépült kommunista diktatúra – a 40 000 fő szovjet katona kecskeméti beszállásolásával, majd az 1945-ös földosztás véghezvitelével, az antidemokratikus választási módszerekkel – egy újabb, ám végzetesnek tűnő ütést mért a Duna–Tisza köze, szűkebb értelemben Nagy-Kecskemét felemelkedésért sokat tett eleink életére.

1948. augusztus 20-át követően a működésbe lépett ún. „kulákprés” és a beszolgáltatási rendszer tervszámainak emelése következtében – 1948 és 1953 között – szinte mindennaposá vált a rettegés, rekvirálók járták a pusztát és söpörték le a padlásról az utolsó szem gabonát is. A város 40 km-es körzetéből a gazdák tömegesen kerültek a járási rendőrkapitányságokra, a járásbírókhoz, majd a Bács-Kiskun Megyei Bíróság elé, és számtalanul sokan „ismerkedhettek meg” – 2-3 kg zsír be nem szolgáltatása miatt – a tököli, kistarcsai internálótábor körülményeivel.

Ám a témához szorosan kapcsolódik egy épület városunk főterén is, amelyről oly sok legenda terjedt el.

A kommunista diktatúra kezdeti időszakában a Városházával szemben elhelyezkedő, korábban a Katolikus Bérházként ismert, jelenleg az Érseki Helynökség épületeként szolgáló komplexumot az Államvédelmi Hatóság az „osztályidegennek minősített” társadalmi réteg, a parasztgazdák megfélemlítésének, megtörésének céljából „üzemeltette”. A kutatások szerint az épületét 1948 őszén – a hadmozdulatok utáni részleges helyreállítást követően – a kecskeméti Városházán székelő szovjet parancsnokság, illetve az Államrendőrség kiigényelte, ahol a továbbiakban az ÁVH Kecskeméti Osztálya működött egészen 1950-ig.

A közigazgatási átszervezés következtében az intézmény neve is módosult és 1956-ig az ÁVH Bács-Kiskun megyei Osztályaként működött. Az irodahelyiségek mellett vattatofülkék, fogdák és a hírhedt háromszintes pincebörtön is itt működtek egészen 1956. október 26-áig.

Ebben az időben már a város minden lakója előtt ismert volt a bizonyos „kékítő” fogalma, ugyanis a szóban forgó épületben számtalan parasztgazdát vertek félholtra az ÁVH tisztjei. A Bács-Kiskun Megyei Bíróság 1956-os eseményeket követő megtorlási peranyagában megtalálhatók az ÁVH kecskeméti működésére vonatkozó konkrét adatok. Itt meg kell említeni Ury László kecskeméti újságíró nevét, aki a szovjet csapatok megérkezése előtt, november 3-án bejutott a megnyitott épületbe, és egy rendőr kíséretében végigjárta azt. A Kecskeméti Lapokban november 4-én *„Tíz perc a pokolban”* címmel megjelent írásában összegezte az ott látottakat:

„A kecskeméti ÁVO-pokol csak 16 méter mély [...]. A párnázott ajtajú szobákban vattatás és kihallgatás folyik. Több zárkában priccsen fekszenek, a meztelen testeken pokróc. [...] jön a betoncella, ahova begyömöszölik a megkínzottat, s forró levegőt engednek rá. [...] Következik a Styx, az alvilág folyója. Az első cellában ujjnyi vastag víz áll. Valaki 135 napig volt a lakója. Egy hét alatt lerohadt lábáról a cipő, aztán meztláb állt [...].

Az ÁVH működésének vizsgálata közben derült fény például M. Orbán Miklós áv. őrnagy személyére, aki 1953. június 9-ig töltött be vezető pozíciót. Őt Szabó Károly áv. őrnagy követte, aki az 1953. szeptemberi főosztályá szervezést követően, még 1954. augusztus 1-ig állt a BM megyei főosztálya élén. Helyetteseik Barta István áv. főhadnagy, majd Szabó Károly áv. százados és Polgár László áv. hadnagy voltak.

Az ÁVH működésének végpontját Kecskeméten is a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnökhelyettesének és a Legfőbb Ügyésznek 5004. sz. együttes rendelete jelentette, amely a volt államvédelmi szervek beosztottainak elbocsátásáról, és eddigi tevékenységének vizsgálatáról határozott. Az ún. „Igazoló Bizottság” közel egy hónap időtartamú működése alatt 129 fő kecskeméti államvédelmi alkalmazottat vizsgált, akik közül bizony többen akadtak fenn azon a bizonyos rostán. Kicsit megkésve ugyan, de szűk 60 év után talán megvalósulhatnak az Ury László által 1956-ban megfogalmazott gondolatok? *„Kérdések, amelyek feleletre várnak. A válasz nem fog késni. Hiába égették el az iratok nagy részét, az AVH borzalmai rövidesen napvilágra kerülnek.”*

Hajagos Csaba